

# Історіографія і джерельна база археологічних досліджень

УДК 069.51(477.83-25)(091):903.2«6347»

**Яна Яковишина,**  
кандидат історичних наук,  
молодша наукова співробітниця  
відділу археології Інституту українознавства  
ім. І. Крип'якевича НАН України

**Оксана Куценяк,**  
завідувачка відділу «Історія України»,  
КЗ ЛОР «Львівський історичний музей»

## ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЇ ТРИПІЛЬСЬКОЇ АНТРОПОМОРФНОЇ ПЛАСТИКИ У ФОНДАХ ЛЬВІВСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ

*У фондах Львівського історичного музею зберігається 205 статуеток, які походять з 14 пам'яток Івано-Франківської (Незвисько, Городниця, Комарів), Тернопільської (Залищики, Більче-Золоте Вертеба, Ланівці, Зозулинці, Семенів-Зеленче, Лисичники, Кошилівці), Черкаської (Кочержинці, Сушківка, Пекарі) та Чернівецької областей (Ленківці). У статті вказано з яких розкопок походять ці матеріали і простежено шлях їхнього надходження у музей.*

**Ключові слова:** Трипілля, антропоморфна пластика, кераміка, Львівський історичний музей.

Трипільська колекція у фондах Львівського історичного музею (ЛІМ) нараховує понад 6000 одиниць збереження. У збірці представлені крем'яні та кістяні знаряддя праці, різноманітний посуд, серед якого велика кількість цілих форм. Особливо цінною є добірка мальованої кераміки та теракотових антропоморфних й зооморфних статуеток.

Найбільшу частину пластики (165 од. зб.) складають матеріали, здобуті під час археологічних досліджень біля с. Кошилівці Чортківського району Тернопільської області. Пам'ятка відома в літературі як Кошилівці Обоз. Вона стала епонімною для кошилівецької групи, датується фіналом СІ та СІІ (Ткачук 1998, с. 16).

У 1906 р. власники Обозу Бернштейни натрапили на трипільські матеріали. Того ж року мали місце кількадевні розкопки Раймунда Кайндля та огляд пам'ятки Владиславом Пшибиславським. Останній планував через рік розпочати тут розкопки від «Грона консерваторів Східної Галичини». Однак, В. Пшибиславський передчасно помер. У 1908-1912 рр. тривали розкопки Кароля Гадачека, які охопили майже половину трипільського поселення. Відомо про невеликі розкопки Леона Козловського у 1923 р. У 1928-1934 рр. відбувалися стихійні розкопки, які проводила Т. Немировська, сестра власника Обозу. Знайдені речі відправляли до Варшави, ймовірно, за винагороду (Штокало 1998, с. 6-8). У 1953 р. трипільський загін Подільської археологічної (комплексної) експедиції ІСН АН УРСР під загальним керівництвом Юрія Захарука й безпосереднім керівництвом Валентини Кравець здійснював короткотривалі розкопки (Кравець 1955, с. 133-136). Археологічна експедиція Тернопільського краєзнавчого музею під керівництвом Ігоря Герети провела обстеження пам'ятки у 1975 р. (Штокало 1998, с. 6-8).

Матеріали з Кошилівців, які зберігаються у фондах музею, походять з розкопок 1908-1912 рр. К. Гадачека. За результатами цих досліджень вийшла книга та ілюстрований альбом (Nadaczek 1914a; 1914b). До альбому увійшли 52 антропоморфні статуетки з тих, які сьогодні зберігаються у ЛІМ. Частина колекції отримана 1940 р. з Природничого музею імені графів Дідушицьких, ще частина поступила до фондів з Львівського відділу Інституту Археології АН УРСР (Львівський відділ ІА АН УРСР) (нині – відділ археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України) у 1950 р.

Шість антропоморфних теракот з поселення (1320/113; 4742; 4030/53; 1234; 1500/4739/64; 4739/24) у 1976 р. передано до Львівського музею історії релігії та атеїзму (Списки музейних предметів... 1976, арк. 16-17) (нині – Львівський музей історії релігії), в якому вони сьогодні і зберігаються.

Зі 165 збережених схематичних фігурок: 118 – жіночі, 13 – чоловічі і одна андрогіна. Ще одна жіноча скульптурка присутня на «спинці» стільця. На восьми фрагментах складно визначити стать через пошкодження. 22 екземпляра репрезентують антропоморфні ноги. У колекції представлено дві реалістичні статуетки. Частина кошилівецьких фігурок публікували: Катерина Черниш (Черныш 1982), Айна Погожева (Погожева 1983), Наталія Бурдо (Бурдо 2002), Марія Піцишин, Сергій Андреев (Піцишин, Андреев 2006).

Друга за чисельністю група (10 од. зб.) – статуетки з поселення біля с. Незвисько Городенківського району Івано-Франківської області. Пам'ятка розташована на північній околиці села на високій заплаві (5-6 м) правого берега Дністра над струмком Чорна, що протікає на дні глибокого яру. Вона стала відома після досліджень експедиції Львівського університету під керівництвом Леопа Козловського (Kozłowski 1930) за участю Річарда Хатчінсона та Джона Престона (Hutchinson, Preston 1930) у 1926 р. Фрагменти керамічного посуду трипільського часу, здобуті під час розкопок, передані до відділу археології Музею Наукового товариства імені Шевченка (Музей НТШ) (Пастернак 1933, с. 120). Матеріали з розкопок майже не було опубліковано, а колекції з двох різних пунктів, які знаходяться біля с. Незвисько, та зберігаються у фондах ЛІМ – змішані. Ці обставини, а також той факт, що, окрім трипільських матеріалів, Л. Козловський віднайшов кілька посудин культури лінійно-стрічкової кераміки, спонукали К. Черниш звернутися до повторного дослідження поселення у 1951 р. У цей час трипільознавці вели дискусії щодо ролі культури лінійно-стрічкової кераміки у генезі трипільської культури і для висвітлення цього питання дослідження в с. Незвисько були перспективними.

У 1951 р. Трипільською (Дністровською) експедицією Інституту суспільних наук (ІСН АН УРСР) (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України) разом з трипільською експедицією Інституту історії матеріальної культури АН УРСР проведено обстеження місцевості біля с. Незвисько під керівництвом К. Черниш (Черныш, 1952). Починаючи з 1953 р., впродовж 5 сезонів (1953-1957 рр.) відділ археології ІСН АН УРСР (нині – відділ археології Інституту українознавства ім. Крип'якевича НАН України) та Державний Ермітаж вели дослідження поселення (Черныш 1953; Смірнова, Черныш 1954; 1956; 1957).

Всі матеріали з пам'ятки, які перебувають у ЛІМ, походять з розкопок Л. Козловського та належать до часу Трипільля VI та VII. Антропоморфна пластика з колекції не була опублікована. Цілих статуеток не збереглося, лише фрагменти шести жіночих фігурок та чотирьох антропоморфних ніжок.

Вищезгадані матеріали знаходилися в Львівському університеті Яна Казимира та у Міському музеї старожитностей Червенської землі, а у 1940 р. передані в ЛІМ.

Сім статуеток походять з трипільського поселення біля с. Городниця Городенківського району Івано-Франківської області. Поселення виявлене і досліджене Ізидором Коперницьким і Владиславом Пшибиславським у 1877 та 1882 рр. (Przybysławski 1879; Kopernicki, Przybysławski 1884). У 1928 р. матеріали з Городниці в урочищі «Городенка» передані до відділу археології Музею НТШ у Львові (Пастернак 1929, с. 238). Пізніше, у 1938-1939 рр., Маркіян Смішко та Казимир Журовський проводили тут розкопки шару раннього Трипільля (Smiszko 1939, р. 67-73).

У змішаному матеріалі пам'ятки присутні керамічні вироби часу VI, VI-VII, а також VII. Антропоморфні скульптури різночасові. Серед них є фрагмент виробу (можливо, сферична посудина) на людських ніжках та, ймовірно, антропоморфний держак від глиняної посудини. З семи теракот – опубліковані три (Pogoševa 1985, abb. 916; Majewski 1936-1937, s. 80; Черныш 1982, таб. LXV, рис. 37).

У фондах ЛІМ зберігаються артефакти з розкопок І. Коперницького і В. Пшибиславського, а також з розкопок М. Смішка та К. Журовського. Речі надійшли у різний час з різних інституцій. У 1950 р з Львівського відділу ІА АН УРСР, куди потрапила з Львівського університету та з Музею Дідушицьких в 1940 р. (Розкопки М. Смішка та К. Журовського, 1939 р.). Одна фігурка передана в ЛІМ у 1940 р. з археологічного музею у м. Києві (Колекція В. Пшибиславського). Ще одна у 1940 р. – з Музею НТШ (1913 р. передана в Музей НТШ, як дар п. Тадеуша Залевського).

Дві жіночі фігурки походять з трипільського поселення біля с. Комарів Галицького району Івано-Франківської області. Багатошарове поселення з трипільською верствою розташоване

в 1,5 км на північний схід від села. Розкопки проводили Тадеуш Сулімірський та Юзеф Грабовський в 1934-1936 рр. (W Komarowie... 1935). У повоєнний період пам'ятку досліджував Ігор Свешніков (Свешніков 1959, с. 6). Знахідки передані у фонди ЛІМ з Львівського відділу ІА АН УРСР у 1950 р., куди потрапили з Львівського університету в 1940 р. (Розкопки Т.Сулімірського та Ю.Грабовського, 1934 р.) (Sulimirski 1936, s. 273-277; Інвентар Х... 1938, арк. 24; Інвентарна книга кафедри... арк. 101).

Три антропоморфні скульптури – з пам'ятки в околицях м. Заліщики (Добрівляни) Чортківського району Тернопільської області. Поселення розкопували у різні роки Юрій Полянський (Полянський 1938, с. 9-30), Олег Кандиба (Кандиба 1937, с. 1-14), Леон Козловський (Kozłowski 1939). Воно стало епонімним для заліщицької групи, хронологічно вписується у час VI-VII.

Матеріали, зібрані Ю. Полянським (глики, шоломоподібні покришки, миски, біноклеподібні посудини, чаші; траплялися також жіночі мальовані фігурки та незначна кількість виробів з кременю (Полянський 1928, с. 17, 19)), передані до археологічного відділу Музею НТШ у 1928 р. (Пастернак 1929, с. 238; 1933, с. 120). Сьогодні більша частина матеріалів із Заліщиків зберігається у Львівському історичному музеї (матеріали передали у 1940 р. з Музею НТШ, а також 1950 р. з Львівського відділу ІА АН УРСР). Одна зі статуеток була опублікована Казимиром Маєвським (Majewski 1936-1937, s. 75-76; 1948, tab. I, fig. 15.).

У трипільській збірці антропоморфної пластики ЛІМ – зберігається один фрагмент антропоморфної статуетки пізнього етапу культури з пам'ятки біля с. Більче-Золоте (Вертеба) Чортківського району Тернопільської області. Пам'ятка розташована у підземній частині печери Вертеба поблизу села. Розкопки в ній проводили Адам Кіркор (1876-1878 рр.) (Kirkor 1877, с. 355-379), Готфрид Оссовський (1890-1892 рр.) (Ossowski 1891, с. 52-67), Володимир Деметрикевич (1898-1904, 1907 рр.) (Demetrykiewicz 1900, с. 101-106), Ян Чекановський (1914 р.), працівники Музею НТШ (1928-1929 рр.), Ігор Свешніков (1956 р.) (Свешников, Мацкевой 1974, с. 341-342) та інші. У теперішньому часі Вертебу досліджує експедиція Борщівського краєзнавчого музею під керівництвом Михайла Сохацького (Сохацький 2000, с. 3-10). Фігурка не опублікована, передана в ЛІМ у 1940 р. з Музею НТШ (розкопки НТШ 1928-1929 рр.), вона була вивезена під час німецької окупації і повернута в ЛІМ у 1949 р. з Німеччини (Колекційний список... 1949, № 26).

З трипільського поселення біля с. Ланівці Чортківського району Тернопільської області походять дві антропоморфні ніжки. Пам'ятка відноситься до середнього періоду Трипільля – VI-VII, розташована на підвищенні, в урочищі «Замчисько», виявлена в 1875 р. А. Кіркором (Kirkor 1878, s. 14-16). Згодом розкопки продовжили працівники Музею НТШ (1928-1929 рр.) (Кандиба 1937, с. 9; Полянський 1928, с. 18). У фондах ЛІМ зберігається фрагмент антропоморфної пластики, переданий у 1940 р. з Музею НТШ (розкопки О. Кандиби у 1928 р.) (Інвентар VII... 1937-1938, арк. 45), а також фрагмент, який надійшов з Львівського відділу ІА АН УРСР у 1950 р. Речі не опубліковані.

Трипільське поселення поблизу с. Зозулинці Чортківського району Тернопільської області відноситься до середнього періоду Трипільля. Воно розташоване на лівому березі річки Дністер. Пам'ятку виявлено у 1930-х рр. (Кандиба 1937, с. 8). Фрагмент жіночої антропоморфної статуетки, який зберігається у фондах ЛІМ, надійшов в 1950 р. з Львівського відділу ІА АН УРСР, куди потрапив у 1940 р. з Музею НТШ (у 1923 р. надійшов до Музею НТШ – як дар Б. Загуйкевича) (Інвентар II... 1937-1938, арк. 244). Статуетка опублікована К. Маєвським (Majewski 1936-1937, s. 74-75).

У фондах ЛІМ зберігається одна антропоморфна ніжка з поселення поблизу с. Семенів-Зеленче Тернопільського району Тернопільської області. Відносна хронологія пам'ятки є складним питанням: Сергій Рижов співставляє Зеленче із шипинецькою групою (Рижов 2007, с. 470). Тарас Ткачук припускає збереження архаїчних рис, пов'язаних із шипинецькою групою, в кераміці деяких кошилівецьких поселень (Tkachuk 2005, p. 110).

Пам'ятка розташована на полі біля громадського пасовиська (ур. «Грушівка»), виявив її та обстежив у 1900 р. В. Деметрикевич (Demetrykiewicz 1900, s. 102-103). У 1947 р. тут працювала експедиція Львівського відділу ІА АН УРСР під керівництвом Сергія Судакова (Судаков 1952). У 2012 р. Охоронна археологічна служба України «Подільська археологія» (м. Тернопіль) спільно з Тернопільською обласною інспекцією охорони пам'яток історії та культури проводили на поселенні охоронні дослідження (Овчинников 2019, с. 263). Під час розкопок знайдено рештки жител, зібрано кераміку, крем'яні вироби та кістки тварин.

Фрагмент статуетки не опублікований, він надійшов у ЛІМ з Музею НТШ у 1940 р., походить з розкопок В. Деметрикевича у 1900 р. (Інвентар VII... 1937-1938, арк. 45).

Дві антропоморфні скульптури знайдені поблизу с. Лисичники Чортківського району Тернопільської області. Пам'ятка виявлена у 1930-х рр. Тадеушем Сулімірським. Досліджували поселення розвідками: Василь Олійник у 1966 р. (Олійник 1967), Ігор Свешніков і Ганна Кос у 1967 рр. (Кос 1971, с. 132-135). В околицях села відомо шість трипільських пам'яток. Антропоморфні статуетки, які зберігаються у фондах ЛІМ, надійшли у 1950 р. з Львівського відділу ІА АН УРСР, куди потрапили з Музею НТШ у 1940 р. (Дарунок Романа Скомарівського) (Інвентар ІХ... 1937-1938, с. 8). Знахідки не опубліковані.

Трипільське поселення біля с. Кочержинці Уманського району Черкаської області відноситься до періоду Трипілля СІ (Круц, Рижов 1985, с. 47). Розташоване в урочищі «Паньківка». В середині ХХ ст. (1960-х рр.) його досліджували розвідками Григорій Храбан та Василь Стефанович (Храбан 1962). 1987 р. пам'ятку обстежувала Тамара Мовша і Олександр Гудим-Левкович (Мовша, Гудим-Левкович 1987) та інші.

У ЛІМ зберігаються чотири статуетки з Кочержинців, передані з Львівського відділу ІА АН УРСР у 1950 р., у який надійшли у 1940 р. з Музею НТШ (дар Данила Щербаківського). Вони опубліковані К. Маєвським (Majewski 1936-1937).

Трипільське поселення біля с. Сушківка Уманського району Черкаської області відноситься до періоду Трипілля СІ. Розташоване за 1 км на схід від села. Вперше розкопки на поселенні проводила Валерія Козловська (1916, 1923 рр.) (Козловська 1926, с. 43-66). Згодом, у 1960-х рр. поселення обстежував В. Стефанович та Г. Храбан (Храбан 1962). Фігурка, яка зберігається у фондах ЛІМ, надійшла у 1940 р. з Музею НТШ. Вона добре відома в літературі і не одноразово опублікована (Majewski 1936-1937, с. 67-70; Черныш 1982, рис. 12(5); Погожева 1983, рис. 28(6); Pogoševa 1985, abb. 907; Бурдо 2002, рис. 11(3); Burdo 2014, fig. 12(2)).

Два зразка антропоморфної пластики походять з поселення біля с. Пекарі Черкаського району Черкаської області, яке датується періодом Трипілля СІ. Воно розташоване на північній околиці с. Пекарі на високому (до 50 м) виступі плато, оточеному глибокими ярами, на правому березі Дніпра. Розвідки на поселенні проводили Тетяна Пассек (1945 р.) (Пассек 1949, с. 209) та співробітники Канівського історичного музею (1990-ті рр.). Проведено також розкопки поселення під керівництвом Миколи Бондаря у 1957-58 рр. (Бондарь 1957; Бондар 1958) та Едуарда Овчинникова на початку 2000-х рр. (Овчинников 2014, с. 22). Фігурки надійшли у ЛІМ з Львівського відділу ІА АН УРСР у 1950 р., в який потрапили у 1940 р. з Музею НТШ (дарунок Д. Щербаківського) (Інвентар І... 1937-1938, арк. 30). Речі опубліковані К. Маєвським (Majewski 1936-1937, с. 77-78).

Трипільське поселення біля с. Ленківці Дністровського району Чернівецької області відноситься до раннього періоду Трипілля. Пам'ятка виявлена у 1947 р. Борисом Тимошуком (Винокур та ін. 1984, с. 109). Дослідження проводили експедиції Львівського відділу ІА АН УРСР, Інституту історії матеріальної культури АН СРСР (нині – Інститут археології РАН) та Дністрянська експедиція ІСН АН УРСР. Розкопки здійснювали під керівництвом К. Черниш (Черниш 1959, с. 3). Фігурка, яка зберігається у фондах ЛІМ, не опублікована, передана з ІСН АН УРСР у 1957 р. (Спільні розкопки Львівського університету та ІСН АН УРСР 1951 року).

У фондах «Археології» ЛІМ зберігаються три антропоморфні статуетки, місце знайдення яких, не вдалося визначити.

Пам'ятки, з яких походить більшість антропоморфної скульптури, почали досліджувати ще у ХІХ ст., і, внаслідок розформування одних музеїв та передачі матеріалів в інші, вивозу збірок за кордон під час світових воєн та інших обставин, деякі речі втрачені. Частина матеріалу ще потребує уточнення та атрибуції. Не зважаючи на це, зібрання антропоморфної пластики у ЛІМ достатньо презентабельне – 205 статуеток, які походять з 14 пам'яток Івано-Франківської, Тернопільської, Черкаської та Чернівецької областей.

Збірка має низку джерел надходжень. Поповнення відбувалися шляхом передачі матеріалів з інших установ (Інституту суспільних наук АН УРСР (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), Природничого музею імені Дідушицьких, Міського Музею старожитностей Червенської землі, Львівського університету, Культурно-історичного музею Наукового товариства імені Шевченка та низки інших музейних та приватних колекцій). Антропоморфну теракоту з фондів музею публікували на сторінках наукових видань впродовж багатьох років, проте, не вся вона введена до наукового обігу. У збірці збереглися як майже цілі вироби, так і фрагменти, за якими можна відтворити тип статуеток. З огляду на якість і кількість матеріалу ця колекція має потенціал для дослідження питань з трипільської проблематики.

## ЛІТЕРАТУРА

- Архів Львівського історичного музею.* Списки музейних предметів, які були передані з Львівського державного історичного музею (ЛДІМ) – Львівському музею історії релігії і атеїзму (ЛМІРА), 1976. 132 арк.
- Архів Львівського історичного музею.* Інвентарна книга кафедри праісторії Львівського університету Яна Казимира. Ч. III. Арк. 84-128.
- Архів Львівського історичного музею.* Колекційний список археологічних матеріалів повернутих після німецько-фашистської окупації, 1949. № 26.
- Архів Музею етнографії і художнього промислу Інституту народознавства НАН України.* Інвентар I Музею Наукового товариства Шевченка, 1937-1938. 45 арк.
- Архів Музею етнографії і художнього промислу Інституту народознавства НАН України.* Інвентар II Музею Наукового товариства Шевченка, 1937-1938. 260 арк.
- Архів Музею етнографії і художнього промислу Інституту народознавства НАН України.* Інвентар VII Музею Наукового товариства Шевченка, 1937-1938. 180 арк.
- Архів Музею етнографії і художнього промислу Інституту народознавства НАН України.* Інвентар X Музею Наукового товариства Шевченка, 1938. 160 арк.
- Архів Музею етнографії і художнього промислу Інституту народознавства НАН України.* Інвентар IX Музею Наукового товариства Шевченка, 1937-1938. 160 арк.
- Бондарь, Н. Н. Отчет о работе археологического отряда Каневской комплексной экспедиции Киевского государственного университета им. Т. Г. Шевченко в 1957 г. *Науковий архів Інституту археології НАН України*, 25 арк.
- Бондар, М. М. Звіт про роботу археологічного загону Канівської комплексної експедиції Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка в 1958 р. *Науковий архів Інституту археології НАН України*. Ф. Од. № 1958/42. 35 арк.
- Бурдо, Н. Б. 2002. Теракота трипільської культури. *Давня кераміка України*, 1, 61-144.
- Винокур, І. С., Гуцал, А. Ф., Пеняк, С. І., Тимошук, Б. О., Якубовський, В. І. 1984. *Довідник з археології України: Хмельницька, Чернівецька і Закарпатська області*. Київ.
- Кандиба, О. О. 1937. Досліди на галицькому Поділлі в рр. 1928-1929. *Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка*, 154, 1-14.
- Козловська, В. 1926. Точки трипільської культури біля с. Сушківки на Гуманщині. *Трипільська культура на Україні*, 1, 43-66.
- Кос, А. И. 1971. Разведки Западно-Подольской экспедиции. *Археологические исследования на Украине в 1968 году*, 132-135.
- Кравец, В. П. 1955. Изучение поздне трипольских памятников в Верхнем Поднестровье. *КСИА АН УССР*, 4, 133-136.
- Круц, В. О., Рижов, С. М. 1985. Фази розвитку пам'яток томашівсько-сушківської групи. *Археологія*, 51, 45-56.
- Мовша, Т., Гудим-Левкович, А. Отчёт о работе Уманского отряда Черкасской экспедиции по своду 1987. *Науковий архів Інституту археології НАН України*, 36 арк.
- Овчинников, Е. В. 2014. *Трипільська культура Канівського Подніпров'я (етапи VII-СІ)*. Київ
- Овчинников, Е. В. 2019. Дослідження трипільського шару на багатошаровій пам'ятці Зеленче III. *I Всеукраїнський археологічний з'їзд: матеріали роботи*. Київ, 263-276.
- Олійник, В. І. 1967. *Археологічні пам'ятки Лисичників*. (Краєзнавчий рукопис).
- Пассек, Т. С. 1949. Поросская археологическая эспедиция 1945. *Археологічні пам'ятки УРСР*, 1, 209-222.
- Пастернак, Я. 1929. Нові археологічні набутки українських музеїв у Львові за 1928 р. *Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка*, 150, 229-242.
- Пастернак, Я. 1933. Нові археологічні набутки українських музеїв у Львові за час від 1929-1933 р. *Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка*, 152, 113-130.
- Піцишин, М., Андреев, С. 2006. Кошилівецька антропоморфна пластика в колекціях ЛІМ. *Наукові записки Львівського історичного музею*, 11, 18-51.
- Погожева, А. П. 1983. *Антропоморфная пластика Триполья*. Новосибирск.

- Полянський, Ю. 1928. Нові археологічні знахідки з Галичини. *Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка*, 149, 9-30.
- Рижов, С. М. 2007. Сучасний стан вивчення культурно-історичної спільності Кукутень-Трипілля на території України. *О. Ольжич. Археологія*. Київ, 437-477.
- Свешніков, І. 1959. Археологічні роботи Львівського історичного музею в 1952-1957рр. *Археологічні роботи музею в 1952-1957рр.* Львів, С. 6-7.
- Свешников, И., Мацкевой, Л. 1974. Исследования Среднеднестровской экспедиции. *Археологические открытия 1973 года*. Москва, 341-342.
- Смірнова, Г. І., Черниш К. К. Звіт про роботу Західно-української археологічної експедиції за 1954 рік. *Науковий архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. Оп. № 5. Од. зб. № 154, 58 с.
- Смірнова, Г. І., Черниш К. К. Звіт про розкопки верхніх шарів поселення біля с. Незвисько в 1956 році. *Науковий архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. Оп. № 5. Од. зб. № 191, 64 с.
- Смірнова, Г. І., Черниш К. К. Звіт про археологічні розкопки в с. Незвисько в 1957 році. *Науковий архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. Оп. № 5. Од. зб. № 206, 70 с.
- Сохацький, М. 2000. Дослідження археологічної експедиції Борщівського краєзнавчого музею в печері Вертеба у 1996-1998 роках. *Літопис Борщівщини*, 9, 3-10.
- Судаков, С. А. 1952. Поселення трипільської культури біля с. Семенів-Зеленче (Терноп. обл.). *Археологічні пам'ятки УРСР*, 4, 104-131.
- Ткачук, Т. М. 1998. Походження та відносна хронологія кошиловецької групи. *Тези міжнародної наукової конференції «Трипільське поселення Кошилівці «Обоз» (до 120-річчя відкриття)»*. Заліщики, 15-17.
- Храбан, Г. 1962. Археологічні пам'ятки Уманщини. Щоденник археологічних розвідок за 1959-1961 рр. (в 2-х книгах). *Уманський краєзнавчий музей*. ф. 2553, д-1370, д-1372.
- Черниш, К. К. Звіт про роботу трипільського загону Дністрянської археологічної експедиції за 1952 рік. *Науковий архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. Оп. №5. Од. зб. № 118, 37 с.
- Черниш, К. К. 1953. Звіт про розкопки нижніх горизонтів поселень в с. Незвисько Івано-Франківської області за 1953 р. *Науковий архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. Оп. № 5. Од. зб. № 135, 28 с.
- Черниш, К. 1959. *Ранньотрипільське поселення Ленківці на середньому Дністрі*. Київ.
- Черныш, Е. К. 1982. Энеолит Правобережной Украины и Молдавии. *Археология СССР с древнейших времен до средневековья. Энеолит СССР*, 165-320.
- Штокало, В. 1998. Розкопки трипільського поселення в урочищі «Обоз»: історія та сучасність. *Тези міжнародної наукової конференції «Трипільське поселення Кошилівці «Обоз» (до 120-річчя відкриття)»*. Заліщики, 5-12.
- Burdo, N. 2014. Anthropomorphic plastic art of Trypillia culture: dialectic of similarities and differences. *Anthropomorphism and symbolic behaviour in the Neolithic and Copper Age communities of South-Eastern Europe*. Suceava, 303-364.
- Demetrykiewicz, W. 1900. Poszukiwania archeologiczne w Galicji Wschodniej. *Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne, wydawane staraniem komisji antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie*, 4, 101-106.
- Hadaczek, C. 1914a. *La colonie industrielle de Koszytówce (arond.-t de Zaleszczyki) de l'époque énéolithique. Album des fouilles*. Léopol.
- Hadaczek, K. 1914b. *Osada przemysłowa w Koszytówcach z epoki eneolitu. Studya do początków cywilizacji w południowo-wschodniej Europie*. Lwów.
- Hutchinson, R., Preston J. 1930. Excavations at Niezwiska, Poland, July, 1926. *Annals of Archaeology and Anthropology*, 17(1-2), 19-26.
- Kirkor, A. 1877. Wycieczka na Podole Galicyjskie. *Kłosy*, 24. Lwów, 355-379.
- Kirkor, A. 1878. Sprawozdanie i wykaz zabytków złożonych w Akademii Umiejętności z wycieczki archeologicznoantropologicznej w roku 1877. *Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej*, 2. Kraków, 14-16.
- Kopernicki, I., Przybysławski, W. 1884. Dalsze poszukiwania archeologiczne w Horodnicy nad Dniestrem w latach 1878-1882. *Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej*, 8. Kraków, 3-33.

- Kozłowski, L. 1930. *Budowle kultury ceramiki malowanej w swietle badan przeprowadzonych w Koszylowcach, Niezwiskach, Buczaczu*. Lwów.
- Kozłowski, L. 1939. *Zarys pradziejów Polski Południowo-wschodniej*. Lwów.
- Majewski, K. 1936-1937. *Plastyka terrakotowa kultury ceramiki malowanej w zbiorack Lwowskich. Światowit*, 17, 63-88.
- Majewski, K. 1948. *Chronologia i styl plastyki figuralnej zachodnio-trypilskiej. Archeologia*, 2, 1-16.
- Ossowski, G. 1891. *Sprawozdanie drugie z wycieczki paleoetnologicznej po Galicyi w roku 1890. Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej*, 15. Krakow, 52-67.
- Pogoševa, A. P. 1985. *Die statuetten Tripolje-Kultur. Beitrage zur Allgemeinen und Vergleichenden Archäologie*, 7, 95-242.
- Przybysławski, W. 1879. *Ustep z poszukiwan archeologicznych w Horodnicy nad Dniestrem dokopanych w r. 1878. Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej*, 3. Krakow, 70-74.
- Smiszko, M. 1939. *Compte rendu provisoire des fouilles dans l'enceinte néolithique de Horodnica district de Horodenka. Tymczasowe sprawozdanie z badań na osadzie neolitycznej w Horodnicy, pow. Horodenka. Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres*, 67-73.
- Sulimirski, T. 1936. *Cmentarzysko kurhanowe w Komarowie koło Halicza i kultura komarowska. Sprawozdania Polskiej Akademii Umijętnosci*, 41(9). Krakow, 273-277.
- Tkachuk, T. 2005. *Chronological Phases of the Koshylivtsy Group of the Tripolye Culture. Sprawozdania Archeologiczne*, 57, 83-130.
- W Komarowie pod Haliczem. 1935. *Z Otchłani Wieków*, 10(4-5). Poznań, 70.

**Yana Yakovyshyna,**

PhD, Junior Researcher of the Department of Archaeology of Ivan Krypiakevych  
Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine

**Oksana Kutseniak,**

Head of the "History of Ukraine" Department of the Municipal institution  
of the Lviv Regional Council «Museum of History and Local Lore»

## FORMATION OF THE COLLECTION OF TRYPILLIA ANTHROPOMORPHIC FIGURINES IN THE FUNDS OF THE LVIV HISTORICAL MUSEUM

*The Trypillia collection in the funds of the Lviv Historical Museum (LIM) has more than 6,000 items. The collection includes flint and bone tools, a variety of utensils, including a large number of whole forms. A selection of painted ceramics and terracotta anthropomorphic and zoomorphic figurines is especially valuable. The sites from which most anthropomorphic sculpture originated began to be explored in the 19th century, and some things have been lost due to the dismantling of some museums and the transfer of materials to others, the export of collections abroad during the world wars and other circumstances. Part of the material still needs clarification and attribution. Despite this, the collection of anthropomorphic sculpture in LIM is quite presentable - 205 statuettes, which come from 14 monuments of Ivano-Frankivsk (Nezvyosko, Gorodnytsia, Komariv), Ternopil (Zalishchyky, Bilche-Zolote Vertebe, Laniotsi, Zozulyntsi, Semeniv-Semeniv, Lysychnyky, Koshylivtsi), Cherkasy (Kocherzhyntsi, Sushkioka, Pekari) and Chernivtsi regions (Lenkiotsi). The article indicates from which excavations these materials originate and the way of their receipt in the museum. Also in the funds of "Archeology" LIM are stored three anthropomorphic sculptures, the location of which could not be determined.*

*The collection has a number of sources of income. Replenishments took place through the transfer of materials from other institutions (the Institute of Social Sciences of the USSR Academy of Sciences) (now the I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine), the Didushytsky Natural History Museum, the Cherven Land Museum of Antiquities, Lviv University, the Cultural and Historical Museum. Shevchenko and a number of other museum and private collections). Anthropomorphic terracotta from the museum's funds has been published in scientific publications for many years, however, not all of it has been introduced into scientific circulation. The collection contains both almost whole products and fragments, which can be used to reproduce the type of statuettes. Given the quality and quantity of material, this collection has the potential to study issues on Trypillia issues.*

**Keywords:** Trypillia, anthropomorphic plastic art, ceramics, Lviv Historical Museum.